

**NICHIFOR CRAINIC – ÎNTRE ACUZAȚIILE PUTERII
COMUNISTE ȘI PROPRIA SA APĂRARE**

**NICHIFOR CRAINIC – BETWEEN THE ACCUSATIONS OF THE
COMMUNIST POWER AND HIS OWN DEFENCE**

Florin Georgescu*

Abstract

A personality of Romanian interwar journalism, Nichifor Crainic "enjoyed" a special attention from the authorities installed by the Soviet Union in Bucharest on the 6th of March 1945, as he represented, in the conception of the Romanian Communist Party, an increased threat to the regime.

Nichifor Crainic, whose real name was Ion Dobre, experienced a real odyssey after the 23rd of August 1944, being submitted, along with all journalists, to the rigors of the law for the cleansing of the press, adopted in February 1945, and also to the provisions of the law no. 312/1945, for the pursuit and sanctioning of those culpable of the country's disaster or of war crimes.

His liberation from prison, without any explanation and without being reinstated in his rights, took place 15 years later, on the 24th of April 1962, in concordance with the provisions of the Amnesty Decree no. 283/1962, issued by the State Council of the Popular Republic of Romania. During his last 10 years, he was asked to write for the Romanian communities living in exile and he therefore collaborated with *The Homeland's Voice*, a publication addressed to exiled Romanians, which was edited with the purpose of being exclusively distributed abroad. Nichifor Crainic's presence in the pages of the magazine as an article author was considered by the authorities a way of arousing the interest of Romanians that had fled the country after the 23rd of April 1944.

Ten years after his liberation, more exactly in August 1972, Nichifor Crainic passed away at Mogoșoaia, being buried in the cemetery "Saint Friday/Parasceva" from Bucharest. Among the priests who officiated the burial service was also Father Ioan Sămărgițean, who had offered Crainic a last shelter before he got to know the hardship of the concentrationist universe built with a remarkable perseverance by the Communist regime after 23rd August 1944

Keywords: journalist, Nichifor Crainic, Communist regime, prison, concentrationist universe.

* Muzeograf, Secția Istorie; doctor în istorie.

Personalitate a gazetăriei interbelice românești, Nichifor Crainic s-a „bucurat” de o atenție specială din partea autorităților instalate la București, de către Uniunea Sovietică, la 6 martie 1945. Importantul ziarist a reprezentat, în concepția Partidului Comunist Român, datorită faptului că încă se mai afla în libertate după 23 august 1944, o amenințare sporită la adresa regimului, comparativ cu ceilalți gazetari cărora li se interzisesse de a mai activa în presă, fiind arestați, judecați și condamnați, și a luat contact, încă din vara anului 1945, cu sistemul concentraționar clădit în România, după modelul sovietic, de Partidul Comunist.

Nichifor Crainic, pe numele adevărat Ion Dobre, a cunoscut o adevărată odisee după 23 august 1944¹, fiind supus, alături de colegii săi de breaslă, rigorilor legii pentru epurarea presei, adoptată în luna februarie a anului 1945, precum și prevederilor legii nr. 312/1945, pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război².

La aproape două luni după actul de la 23 august 1944, în ziua de 16 octombrie 1944, a fost dată publicității prima listă de ziariști cărora li s-a interzis să mai publice, între respectivii gazetari fiind prezent și Nichifor Crainic. Acest moment reprezintă un prim episod din cele în care va fi implicat până la sfârșitul vieții (1972) cel care a dus o intensă luptă cu totalitarismul comunist, purtată cu mijloace inegale, pentru a-și susține nevinovăția, această luptă pentru dreptate fiind prezentată în rândurile care urmează.

Este de remarcat că, anterior excluderii din presa scrisă, Nichifor Crainic a fost înlăturat, după 23 august 1944, și din învățământul superior, mai exact de la Facultatea de Teologie a Universității București, unde își desfășura activitatea în cadrul catedrei de apologetică și dogmatică³. Motivația, specifică de altfel, a fost aceea a „defascizării” vieții universitare, colaborarea cu regimul antonescian sau exprimarea unei anumite susțineri a acestuia fiind considerată o culpă.

¹ Evenimentele de la 23 august 1944 l-au găsit pe Nichifor Crainic bolnav la Pasărea, de unde s-a refugiat la Gușterița, apoi la Sibiu, internându-se în clinica profesorului Hațieganu până în 13 octombrie 1944. De la Sibiu, luând numele fals de Ion Vladimir Spănu, s-a ascuns din 4 aprilie 1945 în satul Grosuri, comuna Blăjeni, județul Hunedoara, apoi din 15 iunie 1946 în satul Lipindia, județul Târnava-Mică, pentru ca între 17 octombrie 1946 și 24 mai 1947 să se refugieze la Icland și Cerghid, județul Mureș, găsindu-și adăpost în casele preoților Matei Morușca și Ioan Sămărghitean. (Ioan Opriș - *Procesul ziariștilor «naționaliști», 22 mai-4 iunie 1945*, Editura Albatros 1999, p. 175).

² „Monitorul Oficial nr. 94/24 aprilie 1945”, partea I, p. 3362-3364.

³ Excluderea lui Nichifor Crainic din cadrul corpului didactic al Universității București s-a înfăptuit prin decretul nr. 152/24 ianuarie 1945, al Ministerului Educației Naționale, privind licențierea din serviciu a unor membri ai corpului didactic al Universității București, decret publicat în „Monitorul Oficial nr. 20/26 ianuarie 1945”, partea I, p. 494. Înlăturarea din învățământul superior a lui Nichifor Crainic s-a înfăptuit în conformitate cu prevederile art. 2, alineatele b și c din legea nr. 594 de modificare a legii nr. 486/944, privitoare la purificarea administrațiilor publice, publicată în „Monitorul Oficial nr. 273/24 noiembrie 1944”, partea I, p. 7613.

Rămânând la sfârșitul lunii ianuarie a anului 1945, este de menționat că a fost adoptat, în Consiliul de Miniștri, jurnalul nr. 189/29 ianuarie 1945 privind arestarea unor persoane „bănuite de dezastrul țării”⁴, între acestea regăsindu-se și Nichifor Crainic, alături de alți colegi de breaslă supuși judecății la începutul verii anului 1945.

Revenind asupra epurării din mediul gazetăresc a lui Nichifor Crainic, această interdicție a avut la bază Jurnalul nr. 784/17 mai 1945 al Consiliului de Miniștri, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 111/19 mai 1945.

Conform jurnalului guvernamental, Nichifor Crainic era caracterizat și acuzat totodată că „a fost ministru legionar al propagandei naționale, germanofil notoriu, fascist, a pregătit și susținut intrarea în Axă și războiul împotriva Națiunilor Unite, a militat prin presă împotriva luptătorilor antifasciști”⁵.

Acuzațiile respective s-au regăsit în extenso și în documentele procesului în care a fost implicat, fiind supus, în lipsă, judecății Tribunalului Poporului la sfârșitul lunii mai a anului 1945, în cadrul celui de-al doilea lot, evidențiat sub titulatura specifică perioadei, cei 14 gazetari fiind catalogați drept „criminali de război” și fiind încadrați în prevederile legii nr. 312/1945, pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război.

Acuzatorul public, Alexandra Sidorovici, cea căreia i-a revenit responsabilitatea de a se pronunța cu privire la Nichifor Crainic, evidenția în rechizitoriul la adresa gazetarului: „Cu mult înainte de declararea războiului de agresiune împotriva Uniunii Sovietice, Crainic, prin scris și prin viu grai a luptat pentru fascism, pentru rasism și împotriva ideilor democratice, timp de peste 20 de ani. A dus o campanie de otrăvire a sufletelor, mai cu seamă a celor tinere, deoarece ca profesor universitar avea putința influenței asupra tineretului. Un adevăratameleon politic, oscilează de la legionari la cuziști, înapoi la legionari, pe urmă la Antonescu și iar la legionari. Nu rămâne consecvent decât în lupta sa antidemocratică și pur fascistă. Încă din 1933 publică, în «Calendarul» ce-l editează, articole favorabile Axei. Continuă pe aceeași linie în «Sfarmă Piatră», iar în «Gândirea», revista pe care o conduce peste 20 de ani, militează pentru pregătirea invaziei germane în România.

În calitate de ministru al propagandei, în ianuarie - mai 1941, în cabinetul Antonescu militează în strânsă legătură cu fasciștii germani și, prin călătorii dese în Germania și Italia, leagă și mai strâns legăturile lui cu Axa. Este de asemenea în legătură cu un grup de ziariști germani, al cărui șef este Noian, spion care lucra sub ordinele lui Nicolai, șeful biroului 2 de contrainformații germane. Pune la dispoziție, în calitate de ministru, țara întregă acestor spioni germani care, sub masca de gazetari, erau ofițeri specialiști în topografie. Tot ca ministru al propagandei, Nichifor Crainic alcătuiește o lege cu caracter rasial.

⁴ „Monitorul Oficial nr. 38/16 februarie 1945”, partea I, p. 1106-1107.

⁵ „Monitorul Oficial nr. 111/19 mai 1945”, partea I, p. 4093.

În 1942, la înființarea Asociației Româno-Germane, Crainic este numit, alături de Mihai Antonescu, în Comitetul de Direcție.

Ține conferințe, scrie pentru fascizarea țării și după începutul războiului de cotropire. La 23 August părăsește țara și se refugiază în Germania, cu care eram în război. Pe Nichifor Crainic îl vom judeca, ținând seama de propriile lui cuvinte. În 1933 începe Crainic să otrăvească țara încetul cu încetul, otravă hitleristă în hrana zilnică, cum spune dânsul, pe care o răspândește prin ziare, cobind totdeauna moartea inevitabilă a democrației. Citez din «Calendarul» din 25 februarie 1933: «Moartea democrației va fi sigură, categorică și fatală. Hitler trebuie privit ca ceea ce este. Mussolini ridică brațul cel mai hotărât în ridicarea patrimoniului Europei».

«Calendarul» este oficiosul lui Hitler. În iunie 1933 Alfred Rosenberg, conducătorul politicii externe hitleriste, face «Calendarului» declarații prin care regimul hitlerist dorește cele mai bune relații cu România. Crainic vorbește în numele lui Hitler prin oficiosul său.

Freneziei hitleriste a lui Nichifor Crainic nu i-a lipsit nici recompensa materială. În «Gândirea», care apare de câteva ori pe an într-un număr redus de exemplare, apare la un moment dat un articol despre filmul german. Acesta este sistemul de recompensă. S-a rezervat la sfârșitul revistei un număr de pagini pentru reclama filmelor germane, reclamă plătită foarte bine⁶.

Aceeași Alexandra Sidorovici concluzionează în încheierea rechizitoriului care îl avea în vedere pe Nichifor Crainic: „Pentru urmărirea și sancționarea lor (Nichifor Crainic și Stelian Popescu – n.n.) cerem să fie aplicat maximum de pedeapsă, adică detenția grea pe viață și să se aplice acuzațiilor degradarea civică, cu confiscarea averii, ca cel puțin o parte din avutul pe care l-au jefuit să se întoarcă acolo de unde a pornit, să se întoarcă în patrimoniul poporului românesc”⁷.

Condamnarea lui Nichifor Crainic a fost pronunțată în ziua de 4 iunie 1945, mărturie fiind ziarul „Scânteia” din 6 iunie 1945, Tribunalul Poporului pronunțând următoarea sentință în privința gazetarului, despre care Alexandra Sidorovici consemnase în rechizitoriu că s-a refugiat în Germania: „13. ION DOBRE ZIS NICHIFOR CRAINIC pentru crima de dezastrul țării [condamnat] la detențiune grea pe viață, 10 ani degradare civică și confiscarea averii”⁸.

Conform rechizitoriului acuzatorului public Alexandra Sidorovici, Nichifor Crainic s-ar fi refugiat în Germania. Realitatea era cu totul diferită. După 23 august 1944 și până în anul 1947, Nichifor Crainic a reușit să se ascundă, fără a părăsi România⁹. În acest interval de timp, mai exact în anii 1945-1946, și-a elaborat memoriile, care au fost păstrate ascunse până în anul 1962, când a fost eliberat.

⁶ Horia Liman, *Acuzatorii publici au cerut o pedeapsă dreaptă pentru ziaristii trădători. Aspecte*, în „Scânteia”, nr. 241/3 iunie 1945, p. 5.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Sentința în procesul gazetarilor trădători* în „Scânteia” nr. 243/6 iunie 1945, p. 4.

⁹ Nichifor Crainic și-a dus existența sub numele de Ion Vladimir Spânu, negustor de cherestea din satul Gălănești, județul Rădăuți, ca refugiat din nordul Bucovinei.

Speranța sa, din păcate iluzorie, că societatea românească începea să revină la ceea ce însemna respectul legii, al adevărului și dreptății, dar și cei trei ani fără trei luni trăiți sub altă identitate, fiind permanent în pericol de a fi descoperit de către autoritățile aflate pe urmele sale, l-au determinat pe Nichifor Crainic să hotărască să se pună la dispoziția autorităților, dorința sa fiind și aceea de a nu mai pune în pericol existența unui fost student și a familiei acestuia, preotul Ioan Sămărghițean din comuna Cerghid, județul Mureș, în casa căruia se adăpostea.

Astfel, în „complicitate” cu fostul său student, purtător al veșmintelor preoțești, și pentru a nu amenința libertatea acestuia și a familiei sale, Nichifor Crainic a luat decizia de a se preda, moment evocat în memoriile sale: „Am ieșit cu părintele Sămărghițean la câmp să punem la punct peripatetic predarea mea pentru a-mi rejudeca procesul. N-aveam să-mi reproșez nimic în atitudinea mea față de noul regim.

Era ziua de 23 mai 1947. Primăvară ploioasă. Grâul se ridicase până la coapsă, gata să dea în spic. Verdele lui puternic prinsese o nuanță brumărie, ceea ce făcea ca lanurile, în bătaia vântului, să legene ape argintii.

Grija mea era familia părintelui, ca nu cumva soția și cei trei băiețași să plătească devotamentul exemplar al fostului meu student. În cazul nostru, una e morala sufletului și alta vigoarea legii, iar pentru un «criminal de război», cum sunt categorisit eu, care n-am săvârșit nici o crimă și n-am avut nici un rol în război, justiția revoluționară nu are circumstanțe atenuante. Dacă m-aș fi predat singur, aș fi atras sancționarea gazdei. Această grijă de gazde am avut-o permanent, timp de doi ani și jumătate, dându-mă în ochii lor drept altul decât cel care eram, pentru a nu fi sancționate, cum n-au fost, fiindcă adăpostiseră de bună credință un bucovinean nenorocit cu documente personale în regulă.

Sub cerul albastru de mai, înflorit de nori albi, am hotărât deci să mă «denunț» părintele Sămărghițean. Deși pentru mine, care eram condamnat pe viață în lipsă, faptul n-avea nici o urmare, ideea de a-și denunța profesorul în lipsă cădea foarte greu în sufletul curat al tânărului preot.

Dar era interesul său s-o facă.

Șeful de post se găsea la distanță de opt km, pe șoseaua care duce în Târgu-Mureș. Îl cunoaștem, că venea pe la noi. Se plângea că e bolnav de nervi. Fața lui lividă și crispată îi confirma. Îl chema Rodeanu și avea câteva clase de liceu. Părintele Sămărghițean, în mare zbulucim, a plecat a doua zi să mă «denunț». N-avea să-l găsească la post, ci la Târgu-Mureș, unde era internat la spital. [...].

Plutonierul de jandarmi Rodeanu aștepta la o masă goală cu părintele Sămărghițean. Față de o captură atât de importantă, ieșise din spital să aibă el meritul de a mă aresta. Părintele amuțise. Nu putea scoate o vorbă. Eu purtam toată valea cu flori în mine.

Când i-am arătat documentul care mă camufla, plutonierul a zis:

(Alexandru Cojan în introducerea *Calvarul unor manuscrise* din Nichifor Crainic, *Memorii*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, p. 6).

Domnule profesor, cincizeci de ani să fi stat aici cu acest document, nimeni n-ar fi bănuțit cine sunteți.

Am luat un ceai cu caș adus de la stână și am plecat cu părintele Sămărghitean la postul de jandarmi”¹⁰.

A doua zi, pe 24 mai 1947, Nichifor Crainic a fost transferat la Târgu-Mureș împreună cu părintele Ioan Sămărghitean, care în cele din urmă a fost pus în libertate, concluziile raportului trimis Ministerului Afacerilor Interne de către căpitanul Bosânceanu, comandantul Legiunii de jandarmi Mureș, fiind acelea că „părintele Sămărghitean și-a făcut datoria legală și trebuie pus în libertate”¹¹.

Părăsind arestul de la Târgu-Mureș, Nichifor Crainic a fost adus la București și încarcerat în închisoarea Ministerului de Interne, aspect evocat chiar de gazetar în memoriile sale: „Am fost depus în subsolul Ministerului, în celula nr. 2. În contrast cu frumusețea acestui nou edificiu din fața fostului palat regal, arestul era de o mizerie înfiorătoare. Patul era turnat în ciment. Peste el, o putoare de saltea de paie. Sub ea, o grămadă de obiecte de-ți vărsai mațele numai când le vedeai. Peste saltea, un cearșaf care, neschimbat luni de zile, devenise el însuși o treapă, că trebuia să-l dai la o parte și să te culci direct pe saltea. Nu s-a schimbat nimic în lunile cât am fost ținut acolo. Noaptea, o altă nenorocire. Ușa de fier compact nu se închidea. În locul ei, a doua ușă de drevele, tot de fier, încrucișate, prin ale cărei spații rombice putea să intre aerul. Aerul intra, nu intra, dar năvăleau șobolanii flămânzi, rupându-se din turmele care răpăiau pe coridor. Dacă găseau pe jos o fărâmitură din mămăliga vânăată și împuțită, ce ni se da drept mâncare, se luau la bătaie guițând, mușcându-se sălbatic până când cel învins ceda. Patul era scund. Se ridicau cu labele pe așternut și te priveau în ochi cu o îndrăzneală feroasă. Imposibil să închizi ochii. Ți-era teamă că în somn îți ronțăie nasul sau urechile”¹².

În luna iulie a anului 1947, Nichifor Crainic a fost transferat la închisoarea Văcărești. Sentința din 4 iunie 1945 i-a fost anulată, autoritățile inițind pe 9 decembrie 1947 un nou proces, care s-a întrerupt brusc în anul 1948 (după arestarea celui care fusese ministrul justiției, Lucrețiu Pătrășcanu), gazetarul fiind încarcerat la Aiud.

În ceea ce privește noul proces, care i s-a intentat în decembrie 1947, dar fără a fi finalizat, este de consemnat aspectul întocmirii de către doi dintre acuzatorii publici prezenți în instanță în vara anului 1945, respectiv Constantin Vicol și I. D. Ion, a unui nou act de acuzare, despre care Nichifor Crainic a luat cunoștință în ședința din 9 decembrie 1947 a Curții de Apel Criminale, fundamentul legislativ fiind aceeași lege nr. 312/1945, pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război, act normativ intrat în vigoare în aprilie 1945.

¹⁰ S.A.N.I.C., *Fond Nichifor Crainic*, dosar 2/1962 - 1964, f. 50-51.

¹¹ *Ibidem*, f. 51.

¹² Nichifor Crainic, *Memorii*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, p. 157.

Ceea ce a urmat poate fi considerată o luptă purtată din închisoare, cu mijloace inegale, de către Nichifor Crainic, cu autoritățile comuniste pentru a demonta punct cu punct aspectele cuprinse în actul de acuzare.

Încă din prima zi a procesului, pe 9 decembrie 1947, Nichifor Crainic și-a dezvăluit intențiile de a-și demonstra nevinovăția: „Nu recunosc fapta ce mi se impută. Nu mă simt vinovat de acestea cu nimic nici în fața lui Dumnezeu, nici în fața poporului meu. Anul acesta s-au împlinit 40 de ani de când scriu și în toată această activitate nu a fost decât un sacrificiu continuu, făcut în credința nezdruccinată că este spre binele neamului meu.

Până ieri, scrisul, de care sunt acuzat astăzi, a fost socotit, în mod oficial așa putea zice, ca un fel de avere națională. Acest scris este de zeci de ani trecut în cărțile de școală ale acestui neam și e pentru mine o adâncă uimire că tocmai acest scris e socotit azi ca o crimă împotriva neamului meu”¹³.

Procesul s-a desfășurat pe baza unor acuzații generale, lipsite de substanță, nedefinite în mod concret, dar specifice regimului comunist în confruntarea acestuia cu tot ceea ce reprezenta opoziție față de ideologia totalitară de extremă stângă, Nichifor Crainic fiind încadrat în prevederile articolului II al legii nr. 312/1945, pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război:

„Prin actul de acuzare împotriva mea, întocmit de d. acuzatori publici C. Vicol și I. D. Ion, act de care am luat cunoștință în ședința de la 9 decembrie 1947 a Curții de Apel Criminale, secția a IX-a, sunt învinuit de două fapte deosebite, încadrate în alineatele *o* și *j* art. II¹⁴ din legea 312.

Aceste fapte sunt:

1. Că m-am pus «în slujba fascismului și a hitlerismului din România», contribuind cu «intenție criminală la aservitatea totală a României Germaniei hitleriste»“.

2. Că «la 23 August» am fugit «cu germanii și ceilalți trădători pentru a lupta pe pământ străin împotriva țării»”¹⁵.

Ca o completare a respectivelor două fapte, actul de acuzare mai prevedea că „Nichifor Crainic se plasează între propagandiștii și agenții de execuție ai hitlerismului și fascismului din România pe prim plan, făcându-se ecoul nefastei

¹³ Ioan Opreș, *op.cit.*, p. 157.

¹⁴ *Vezi Legea nr. 312 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război*, în „Monitorul Oficial nr. 94/24 aprilie 1945”, partea I, p. 3362. „Art. 2. Sunt vinovați de dezastrul țării prin săvârșirea de crime de război cei care: j.) Au părăsit teritoriul național pentru a se pune în slujba hitlerismului sau fascismului și au atacat țara prin scris, prin grai, sau în orice alt mod [...]; o.) Au hotărât declararea sau continuarea războiului contra Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și Națiunilor Unite; [...]”.

¹⁵ Nichifor Crainic, *op.cit.*, p. 201.

politici a criminalului Hitler și acoliților săi”¹⁶.

În ceea ce privește acuzația că Nichifor Crainic s-a „pus în slujba fascismului”, acesta constată în memoriile sale că „Actul de acuzare nu aduce nici un text al meu și nici un fapt al meu care să demonstreze că m-am «pus în slujba fascismului» ca un «agent de execuție» al lui”¹⁷.

Și, pentru a argumenta incompatibilitatea între concepția sa politică și ideologia fascistă, Nichifor Crainic definește doctrina politică reprezentată de Benito Mussolini: „Ca formă politică, fascismul însemna un dictator și un partid unic, care, pentru a reprezenta unanimitatea națională, nu admitea nici o altă formațiune politică alături de el. Fără aceste două semne caracteristice, nimeni nu poate fi calificat drept fascist. [...]”

Al doilea element al fascismului, partidul unic, nu e pomenit absolut niciodată în scrisul meu ca formulă de politică românească. După cum s-a putut vedea, eu am criticat toate partidele, fie democratice, fie naționaliste. În locul lor n-am preconizat partidul unic, ci înlocuirea lor cu organizațiile profesionale investite cu calitate politică. Dar nici această idee nu are a face cu fascismul italian”¹⁸.

O altă acuzație la adresa sa, și pe care Nichifor Crainic o considera că se referă la atitudinea sa față de comunitatea evreilor din România, este aceea care susține că gazetarul și-a căutat un „loc cât mai bun în scandaloasa și perfida politică a crimei, a urei și a jafului”¹⁹.

Argumentul celui în cauză este susținut prin evocarea punctului său de vedere referitor la rasism și antisemitism, concepția sa în acest sens fiind completată cu exemple nominale legate de efortul în susținerea colaboratorilor săi evrei: „Eu nu sunt nici antisemit, nici filosemit. Eu am scris mereu că toate rasele și toate categoriile creatoare de muncă sunt îndreptățite să trăiască pe pământul lui Dumnezeu. N-am scris despre nici o rasă că reprezintă absolutul moral, sau, dimpotrivă, iremediabilă decrepitudine morală. Am văzut mai întâi calitățile și defectele neamului meu și apoi pe ale celorlalte neamuri conlocuitoare. Nu sunt antisemit și nu există în scrisul meu nici un rând care să tăgăduiască virtuțile neamului evreiesc. Dimpotrivă, într-o broșură a mea, *Priveliști fugare*, stă scris un elogiu așa de cald al acestor calități, încât un publicist evreu, Leon Algazi, mutat azi în Franța, a calificat acel pasagiu drept «o perlă demnă de orice antologie». Cu toate acestea, nu sunt nici filosemit. Am repetat până la saturație în scrisul meu: «Precum există români buni și români răi, tot astfel există evrei buni și evrei răi». Am constatat cu plăcere că și regimul actual e de aceeași părere când am văzut că aresturile și pușcăriile, pe unde am trecut până acum, sunt pline de români și de evrei.

¹⁶ *Ibidem*, p. 208.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, p. 209.

¹⁹ *Ibidem*, p. 216.

Potrivit acestui principiu, care e moral, iar nu rasial, am avut colaboratori evrei la toate publicațiile pe care le-am scris. În administrația ziarului «Calendarul» am avut șapte evrei, între care d. David Bărbuță, administrator, Paul Samoilo, Batalion, Mircea Stein, inspector și alții; iar în redacție câțiva cronicari și reporteri, între care pe d. C. Linden, actualul deputat socialist, la revista «Gândirea» am avut destui colaboratori evrei printre care: d. Tudor Vianu, redactor permanent, M. Mircea, F. St. Streitman, filosoful I. Brucăr, Nina Façon, Rosenkrantz, Ștefan Baciu etc. Între secretarii de redacție ai acestei reviste au strălucit doi evrei: Tudor Vianu și Ștefan Baciu. Pe lângă literatură și filosofie, această revistă a promovat și artele plastice cum n-a făcut-o încă nici o altă publicație din această țară. Artiștii plastici evrei au fost remarcați deopotrivă cu cei români, iar operele reproduse, la fel. Printre ei: Iser, Marcel Iancu, Maxy, Daniel, Viscont, Mina Byk, Popst-Kreid, Margareta Sterian etc., etc. N-a existat un artist plastic evreu să nu fi fost remarcat cu elogii în revista mea²⁰.

Pentru a întări cele relatate, Nichifor Crainic vine cu exemple și mai concrete care urmăreau, cel puțin așa spera cel supus judecății instanțelor comuniste, să contribuie la dezvinovățirea sa: „Afară de cele spuse mai sus, în viața mea practică am fost consecvent cu credința mea creștină și am stat în ajutorul oricărui evreu care a venit și mi-a cerut-o în timpuri grele.

Cazul profesorului Tudor Vianu, apărat de mine și în consiliile ministeriale și în Academia Română, nu este izolat.

Există un modest publicist evreu, Solomon Segall, pe care soția mea și eu l-am ocrotit timp de 25 de ani în toate chipurile posibile, până l-am făcut pensionar al Casei de Pensii a Scriitorilor. În anii 1943-44, sub Antonescu, modificând legea acestei Case, în calitate de președinte al ei, am păstrat neatinsă pensia d. Solomon Segall, cât și a poetului A. Toma, cu toate împotrivirile ministerului.

Pe d. C. Linden, azi deputat socialist, l-am luat pe seamă față de Prefectura poliției, printr-o declarație scrisă și subscrișă de mine. Pe dentistul Bernath, care locuia în același bloc cu mine, l-am ajutat cu intervenții și sfaturi să-și evacueze familia din capitala bombardată, l-am adăpostit în casă la mine și i-am pus la dispoziție absolut gratuit o cameră de care s-a folosit șapte luni.

În timpul bombardamentelor, am pus la dispoziția familiei Berco și Solomon, vecinii mei, întreaga redacție a revistei «Gândirea» din str. Domnița Anastasia 16, predându-le cheile. În această vreme de prigoană, reședința mea se transformase în azil de noapte unde dormeau, pe birouri, pe canapele și pe jos, evrei refugiați din provincie și ocrotiți de bătrâna doamnă Berco²¹.

Tratând perioada 6 septembrie 1940 - 23 august 1944, actul de acuzare consemnează: „Cotropirea României de către germani fiind realizată în 1940, Crainic, ca și ceilalți militanți hitleriști, caută prin toate mijloacele să convingă opinia publică că drumul pe care a fost târâtă țara este cel bun și firesc.

²⁰ *Ibidem*, p. 216-217.

²¹ *Ibidem*, p. 224.

Următoarele pasagii, identice cu câteva sute, ce le-a scris în ultimii patru ani, îl caracterizează pe acest vinovat²².

Pornind de la cele evidențiate în actul acuzator, Nichifor Crainic aduce o serie de argumente în favoarea sa, menite a demonstra contrariul aspectelor pentru care era judecat, comentând cele trei fragmente ale unor articole ale sale, utilizate de către acuzatorii publici ca material probatoriu în instanța de judecată:

„Care sunt acele «toate mijloacele» de a convinge opinia publică? Actul de acuzare nu precizează nimic decât cele trei citate. Dar face o afirmație de-a dreptul uluitoare când adaugă că aceste trei citate sunt «identice cu câteva sute» scrise în perioada antonesciană. Cu alte cuvinte, eu aș fi desfășurat în cei patru ani o activitate uriașă pentru a convinge lumea românească să se simtă bine în brațele hitlerismului.

La această acuzație răspund:

N-am scris în cei patru ani decât la revista «Gândirea».

«Gândirea» apărea 10 numere pe an.

În perioada antonesciană au apărut 36 de numere în total.

Admițând că aș fi scris în fiecare număr câte un articol hitlerist, unde sunt oare cele câteva sute cu care mă încarcă așa de strivitor actul de acuzare ?

«Gândirea» era însă o revistă literară, artistică și filosofică; ea nu se ocupa decât tangențial cu fenomenul politic. Colecția ei stă dovadă că articolele prime erau scrise câteodată de mine, iar alte dăți de ceilalți colaboratori. Din cele vreo 36 tipărite în această vreme, nu știu dacă sunt 7-8 ce-mi aparțin, cele mai multe având cu totul alt caracter decât cel «hitlerist», cum zice actul de acuzare, abia s-au putut desprinde din ele cele trei pasagii trecute în textul acuzator²³.

Pentru a-și întări argumentele, Nichifor Crainic aduce în atenție respectivele citate considerate acuzatoare pentru activitatea sa de gazetar.

În ceea ce privește apropierea de statul german, evidențiată în numărul 2 din 1941 al revistei „Gândirea”, cel aflat în boxa acuzațiilor susține că a „cerut-o cu mulți ani în urmă și, în această perspectivă, am considerat totdeauna grupul etnic al germanilor din România ca o punte de aur între noi și Reich”²⁴.

O explicație detaliată și de substanță a ceea ce a dorit să pună în lumină prin exprimarea punctului său de vedere referitor la ceea ce considera că reprezintă comunitatea germanilor din România, la raporturile acesteia cu majoritatea populației țării, vine tot din partea lui Nichifor Crainic: „Fraza aceasta e tăiată nu dintr-un articol de-al meu, ci dintr-o scurtă recenzie, cu literă mică, exact de la sfârșitul numărului respectiv din revistă. Și nici măcar nu e iscălită cu numele meu întreg, ci numai cu inițialele: N.C. Dacă aș fi dat însemnătate acestei idei, aș fi dezvoltat-o într-un articol plin. Despre ce vorbește această recenzie? Despre o broșură a profesorului sas din Brașov, Oscar Wittstock. Recenzia începe chiar așa

²² *Ibidem*, p. 241.

²³ *Ibidem*, p. 241-242.

²⁴ *Ibidem*, p. 242.

«O punte de la popor la popor - așa intitulează profesorul Oscar Wittstock broșura redactată în limba germană despre activitatea Institutului de cultură româno-germană, care a funcționat cinci ani în Brașov». Îi rezum mai departe conținutul și dau numele conferențiarilor români și sași, care au vorbit în cadrul acestei asociații culturale. În considerațiile sumare, pe care le fac, reamintesc că «Gândirea» și revista săsească «Klingsor» s-au ocupat regulat de «cunoașterea reciprocă» dintre noi și sași.

Această notiță e tipărită la șase luni după pierderea Ardealului de nord. Fraza incriminată respiră regretul că apropierea pe care o cerusem «cu mulți ani în urmă», - adică în 1933 - nu s-a făcut la timp pentru a evita pierderea. Expresia că sașii sunt «o punte de aur între noi și Reich» e, precum se vede, luată din însuși titlul broșurii recenzate de mine. Însușindu-mi-o, am voit să-i măgulesc pe sași. Și iată de ce:

Sunt unul dintre foarte puținii scriitori din România care am urmărit foarte atent, un sfert de veac, aspirațiile minorităților din țara noastră, căutând să-i apropiu pe cât am putut.[...].

În perioada dramei Ardealului, sașii au fost de partea noastră. După pierderea Ardealului, noi, românii, care aveam nevoie să lămurim lumea germană asupra nedreptății ce ni s-a făcut, dar n-aveam priză în acea lume, legam o nădejde de însăși propaganda sașilor în favoarea noastră. De aceea, în continuarea frazei incriminate, ziceam: «Dintre minoritățile României Mari, erau singurii oameni pe care ne puteam bizui».

Și iată ce spuneam la sfârșitul notiței cu pricina:

«Ecoul unor astfel de acțiuni l-am cunoscut în toamnă, cu prilejul vizitei la Viena, când, din mărturisirile unanime ale profesorilor universitari, reieșea că tinerimea studioasă a sașilor din România s-a declarat hotărât de partea noastră în durerosul conflict pe care l-am avut cu ungurii. Germanii din țara noastră, care merg în Reich sau vin în atingere cu cosângenii lor de acolo sunt, - și pot fi mai mult încă, - cel mai de seamă factor pentru a ne face cunoscuți în marea lume germană».

Acesta este tot secretul acelei metafore cu puntea de aur, cu care i-am gratificat în notița cu pricina. I-am privit aici pe sași din perspectiva centripetală, ca elemente aderente la interesele statului român. De bună seamă că acuzația a dat un sens întors frazei mele, ca și cum eu aș fi lăudat pe sași în funcția de instrumente ale dominației germane în România²⁵.

Al doilea citat incriminator, cuprins în articolul „Aliații lui Adolf Hitler”, apărut în nr. 7 din 1941 al revistei „Gândirea”, face referire la armata germană și la conducătorul acesteia, însuși Adolf Hitler: „În Europa de azi se numără pe degete popoarele cărora li s-a dat onoarea de a se rânduî «umăr la umăr» cu cea mai

²⁵ *Ibidem*, p. 242-243.

puternică armată din lume, care e armata lui Adolf Hitler. [...] Führerul s-a înscris în istorie. El ne-a redat puțința de a lupta”²⁶.

Argumentul explicativ este reflectat pe larg de colaboratorul revistei amintite: „Aceste trei fraze scurte sunt rupte și ciuntite în așa fel încât par un elogiu fără nici un motiv românesc. În realitate, propozițiunea: «Führerul s-a înscris în istorie» din actul de acuzare, sună în articolul meu așa: «Führerul german s-a înscris în istorie printre ctitorii României.» Iar mai departe: «El ne-a redat puțința de a lupta; prin el am șters rugina de pe arme și am suflat cenușa defăimării de pe numele țării. Gândiți-vă la prăpastia prăbușirilor de ieri, ca să puteți măsura cu toate dimensiunile bucuriei culmea pe care stăm astăzi.»

Tipărit în septembrie 1941, la câteva luni după izbucnirea războiului, articolul acesta este o expresie hiperbolică a bucuriei adânci românești, ce ne stăpânea atunci. Nu e un elogiu pentru Hitler că a cucerit Austria, Cehoslovacia, Polonia, Franța și celelalte țări, ci o tresărire în ochii lumii. Cine vrea să înțeleagă cu suflet cinstit bucuria mea de-atunci, rog respectuos să-și amintească durerea, umilința și rușinea, pe care le-am trăit în anul marilor catastrofe 1940, când n-am avut nici o posibilitate să ne manifestăm. Să-și amintească cum așa-ziii noștri aliați din Occident ne părăsiseră cu totul și, văzându-ne în adâncul nenorocirilor, în loc să ne plângă, presa lor ne-a batjocorit în chipul cel mai neomenos, înfierându-ne ca pe cel mai laș popor din lume. Eu am citit cu suflet însângerat această presă și n-am uitat-o nici acum. În comparație cu acea restrîște națională și morală, vara anului 1941 ne-a dat înalte satisfacții și naționale și morale, de care orice popor are nevoie ca să poată ridica fruntea în lume.”²⁷

În ceea ce privește ultimul fragment de articol apărut în aceeași revistă „Gândirea” din noiembrie 1942 și utilizat de către acuzatorii publici împotriva lui Nichifor Crainic, acesta era prezentat astfel în actul de acuzare: „În momentul de față, obligația noastră, a tuturor celor ce simțim în noi pulsația voinței unanime a țării, e să clădim zid în jurul omului care rezumă România, chiar dacă ar fi s-o facem fără voia domniei sale.”²⁸

Nichifor Crainic își susține și în această privință nevinovăția, constatând că respectivul fragment de articol „a părut așa de puțin însemnat chiar Tribunalului Poporului, încât a fost lăsat deoparte din textul sentinței, pe care Onorata Curte a anulat-o. Dar fiindcă figurează în acuzare și pentru a i se vedea sensul adevărat, îl voi reproduce în contextul din care a fost scos. Iată-l:

«Avem o rană adâncă de vindecat, care sângeră încă în trupul nației, avem o poziție de cucerit în noua rânduială a Europei, o poziție vrednică de însușirile noastre probate. Acestor nevoi elementare de viață ale neamului nostru nimeni altul decât Mareșalul nu le poate da un glas mai autorizat și mai ascultat și mai direct, în capitala continentului (Berlin - n.n.), la momentul istoric decisiv. Mă simt dator ca

²⁶ *Ibidem*, p. 245.

²⁷ *Ibidem*, p. 245-246.

²⁸ *Ibidem*, p. 247.

român să atrag atenția asupra acestui lucru de o însemnătate covârșitoare pentru noi. Și oricine e în măsură să o facă e dator să informeze și să orienteze. În momentul de față, obligația noastră, a tuturor celor ce simțim în noi pulsația voinței unanime a țării, e să clădim zid în jurul omului care rezumă România, chiar dacă ar fi s-o facem fără voia domniei sale. E singurul comandament cu adevărat românesc al vremii. Mă gândesc îndeosebi la tinerii care au crezut că în conducerea unui stat tot ce zboară se mănâncă și care, în urma greșelilor proprii, se socotesc oropsiți. Poate aș avea și eu motive personale să stau în ungherul îmbufnării și să clocesc răzbunări. Dar asta e oare misiunea unui naționalist când țara lui și-a pus întreaga soartă în cumpăna vieții și a morții ?»

Sensul moral al acestui pasagiu e cum nu se poate mai limpede. Rana noastră nevindecată era Ardealul răpit. Germania, în anul acela, 1942, era atotputernică în Europa. Atmosfera se schimbaseră considerabil în favoarea noastră și în defavoarea Ungariei. Dar noi ne înfățișam dezbinați, cu sute de legionari rebeli, fugiți în Germania, ostatici în mâna guvernului berlinez, care astfel putea exercita oricând presiuni asupra lui Ion Antonescu. Pentru ca revendicările noastre să aibă tăria necesară, făceam apel la solidaritatea națională. Pledam pentru cauza Ardealului”²⁹.

O altă acuzație era aceea prin care Nichifor Crainic era considerat conducătorul spionajului german în calitatea sa de ministru al propagandei în cabinetul Ion Antonescu: „Propagandistul, militantul, hitleristul din țară și străinătate astfel caracterizat, este completat de ministrul hitlerist al propagandei regimului Antonescu, ce lucrează în epoca ministerială cu 20 de ziariști germani. Aceștia fotografiază și ridică planuri din toată țara, cu toată opoziția Statului major, ziariștii fotografi nefiind decât ofițeri germani topografi, ale căror lucrări se strâng la șeful lor și protectorul din România, Nichifor Crainic, spionul german Harold «Naianu», ce face parte din grupul de spionaj pentru țările latine, subaltern direct al Colonelului Nicolai, șeful serviciului de spionaj german”³⁰.

Referitor la această învinuire, Nichifor Crainic oferă în memoriile sale o detaliată și argumentată explicație: „Mai întâi, pe ce dovadă se bazează această învinuire? Absolut pe nici una. Nici măcar un martor mincinos nu s-a găsit să o susțină! Se spune că acești spioni topografi, camuflați în ziariști, fotografiau și ridicau planuri «cu toată opoziția Statului major.» Când, unde, către cine a făcut opoziție acest Stat major? Și care erau pe nume acei 20 de ziariști germani? Și de ce trebuiau să mă aibă șef și ocrotitor pe mine, român? - când, în vremea când eu eram ministru, 27 ianuarie - 30 mai 1941, armata germană se găsea răspândită în România ca misiune militară de instrucție încă de la 12 octombrie 1940! Eram eu specialist topograf sau fotograf ca să le corectez lucrările și să le trec mai departe? Eram un expert în spionajul militar ca germanii să aibă absolută nevoie de mine ca mijlocitor între spionii germani și o centrală de spionaj german? E inexplicabil

²⁹ *Ibidem*, p. 247-248.

³⁰ *Ibidem*, p. 249-250.

acest rol de mijlocitor ce mi se atribuie, introducându-mă într-un mod cu totul inutil în chiar secretele armatei germane și încă în calitate de șef de spioni! De altfel, sună frumos: profesor universitar, membru al Academiei Române, ministrul propagandei și șef de spioni germani! Dar, culmea grotescului o atinge această învinuire când mă pune în legătură cu organizația de spionaj a «colonelului Nicolai». Nu auzisem de acest nume până la actul meu de acuzare. La Văcărești mă găsesc din întâmplare în aceeași celulă colectivă cu Eugen Cristescu, fostul director general al Serviciului Secret. E competent în această materie. L-am întrebat ce este această organizațiune a «colonelului Nicolai». Mi-a răspuns că această organizațiune a existat și a funcționat cu 30 de ani în urmă, pe vremea primului război mondial. După acel război, Nicolai și-a povestit într-o carte isprăvile de spionaj, iar organizația lui s-a dizolvat. Astăzi e mort de mult! Iată pentru cine colectam eu în 1941 fotografiile și planurile ridicate de spionii germani din România!”³¹.

Continuându-și demonstrația care să contribuie la înlăturarea acuzației de spionaj în favoarea Germaniei, Nichifor Crainic a susținut în continuare că, „cercetându-se activitatea mea ca ministru al propagandei și negăsindu-se nici un element de acuzație, a trebuit să se inventeze ceva care să justifice calitatea de «agent de execuție al hitlerismului în România»³²”.

În sprijinul apărării sale față de acuzația de spionaj, Nichifor Crainic face apel și la „un lung memoriu al Uniunii presei străine din România împotriva mea tocmai pe motivul că refuzam să dau ziaristilor străini, - germani și italieni, - informațiile ce mi le cereau.

Memoriul e semnat de germanul Schickert, reprezentantul Agenției D.N.B., în calitate de președinte al Uniunii presei străine din România, și de italianul Trandafilo, în calitate de vicepreședinte. Memoriul, de o îndrăzneală cu totul neobișnuită, e adresat lui Ion Antonescu și mă acuză, ca ministru al propagandei, de rea voință față de ziaristii germani și italieni, fiindcă refuzam să le servesc informațiile pe care mi le cereau. El datează din luna aprilie 1941, adică după două luni și jumătate din cele patru, cât am fost ministru”³³.

În relatarea sa, acuzatul face referire la mărturia lui Oscar Cizek cu privire la cele consemnate anterior: „În depoziția sa, martorul Oscar Walter Cizek, pe atunci directorul Presei, confirmă existența acestui memoriu, confirmă că el a fost făcut cu aprobarea lui von Killinger, - căci fără aprobarea lui reprezentantul Agenției D.N.B. nu făcea nimic, - și mai confirmă că scopul acestui memoriu era înlăturarea mea de la minister, - ceea ce s-a și întâmplat”³⁴.

Concluzionând în ceea ce privește această ultimă acuzație la care s-a făcut referire în paragrafele anterioare, Nichifor Crainic constată, pornind de la

³¹ *Ibidem*, p. 250-251.

³² *Ibidem*, p. 251.

³³ *Ibidem*, p. 251-252.

³⁴ *Ibidem*, p. 252.

memoriul Uniunii Presei Străine din România, îndreptat împotriva sa, că „toți reprezentanții presei străine, cu asentimentul Legației germane, s-au ridicat împotriva mea, nemulțumiți că nu-i serveam cu informații din viața internă a țării mele”³⁵.

În continuare, cel supus judecării se întreabă retoric: „Cum se potrivește oare acest fapt cu bizazeria născocită de actul de acuzare cu spionajul topografic și fotografic?”³⁶.

Astfel, pe baza celor evocate, Nichifor Crainic caracterizează documentul elaborat de acuzatorii săi publici, fără a fi departe de realitate, astfel: „Un act de acuzare care folosește asemenea mijloace nu dovedește altceva decât voința de a mă distruge cu orice preț, în pofida adevărului și a dreptății”³⁷.

O ultimă acuzație este aceea referitoare la fuga lui Nichifor Crainic în Germania. În ceea ce privește această din urmă acuzație, memoriile celui în cauză consemnează: „Ultima acuză ce mi s-a pus în sarcină e aceea că aș fi fugit în Germania pentru ca, împreună cu dușmanii, să-mi atac țara. Nu mă simt obligat să mă apăr împotriva acestei fantezii. Deși actul de acuzare mă recomanda pedepsei pentru această culpă imaginară, Tribunalul Poporului, semnalând-o în textul sentinței pronunțate în lipsă, nu mi-a aplicat totuși nici o pedeapsă. Dovadă că acuzația aceasta, ca și cea privitoare la spionajul topografic, n-a fost luată în serios. Acuzatorii mei, d. C. Vicol și I. D. Ioan, erau obligați prin lege să dovedească atât fuga mea peste hotare, cât și modul cum mi-am atacat țara. N-au făcut-o - și lucrul acesta mă dezobligă total”³⁸.

Prezentarea detaliată a capetelor de acuzare și a argumentelor pe care Nichifor Crainic le-a adus în apărarea sa are ca punct final obiecțiile inculpatului față de încadrarea sa în prevederile legii nr. 312/1945, pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război, act normativ intrat în vigoare, așa cum a mai fost evidențiat, în aprilie 1945. În cele consemnate, autorul aduce ca argument în susținerea cauzei sale exemplul purtătorului de cuvânt prin radio al Agenției germane D.N.B., Hans Frietsche, achitat de Tribunalul Internațional de la Nürnberg, respectiva instanță extraordinară considerând, conform relatării lui Nichifor Crainic, că propaganda orală și scrisă nu poate fi încadrată în faptele incluse în categoria crimelor de război sau a celor îndreptate contra păcii și umanității: - Actul de acuzare mă încadrează în art. II, litera o din legea 312/1945³⁹, lege în vigoare când s-a redactat acest act. Astăzi e în

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ *Ibidem*, p. 252-253.

³⁸ *Ibidem*, p. 260.

³⁹ *Vezi Legea nr. 312 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război*, în „Monitorul Oficial nr. 94/24 aprilie 1945”, partea I, p. 3362: „Art. 2. Sunt vinovați de dezastrul țării prin săvârșirea de crime de război cei care [...]: o.) S-au pus în slujba hitlerismului sau fascismului și au contribuit prin fapte proprii la realizarea

vigoare o altă lege relativă la cei ce au săvârșit crime de război sau crime contra păcii și umanității, și anume legea 291 din 18 august 1947. Întocmită în acord cu prevederile tratatului de pace, această lege ultimă reprezintă desigur mai multă precizie în raport cu scopul pe care îl urmărește. Această lege exclude din textul ei art. II, litera O din legea anterioară, 312. Prin excluderea acestui articol, legea în vigoare astăzi e în acord și cu normele fixate de Tribunalul Internațional de la Nürnberg, care, se știe, a achitat pe Hans Frietsche, purtătorul de cuvânt prin radio al Agenției hitleriste D.N.B., pe motiv că propaganda, fie orală, fie scrisă, nu intră în categoria crimelor de război sau a celor contra păcii și a umanității. Prin urmare, chiar admitând prin absurd că eu aș fi fost un infam propagandist hitlerist, cum mă înfierează actul de acuzare, totuși n-aș putea fi culpabil nici după normele Tribunalului Suprem de la Nürnberg și nici după legea românească 291, pusă de acord cu normele acelui tribunal”⁴⁰.

Dovedindu-se un bun cunoscător al contextului internațional, a documentelor adoptate la nivel internațional, cel puțin până în momentul arestării sale, pe 23 mai 1947, Nichifor Crainic consemnează, făcând referire și la categoriile de crime cuprinse în prevederile Tratatului de pace de la Paris, semnat și de România pe 10 februarie 1947: „Tratatul de pace distinge trei categorii de crime: crime de război, crime contra păcii și crime contra umanității. Am fost eu militar și am săvârșit crime de război? Nu! Am fost în guvern când s-a declarat războiul sau în timpul lui? Nu. Am săvârșit vreo crimă împotriva evreilor sau a populației civile? Nu! Nici o faptă nu mă încadrează în nici una din cele trei categorii. Acum, ridicându-ne de pe planul faptei pe planul scrisului. Am cerut războiul în scrisul meu? Niciodată! Am tulburat pacea cu scrisul meu? Nu! Am demonstrat că e un scris profund pacifist. Am asmuțit contra evreilor sau am aprobat ororile săvârșite contra lor? Niciodată! Dimpotrivă, i-am ocrotit în casa mea, am botezat, am intervenit pentru ei la autorități, pe unii i-am ajutat o viață întregă. Martori: Solomon Segall și Doamna Berco”⁴¹.

Pentru a concluziona cu privire la procesul căruia Nichifor Crainic a fost nevoit să îi facă față în calitate de deținut politic, vom face apel tot la spusele sale referitoare la respectiva procedură judiciară, afirmații care exprimau un adevăr de necontestat și extrem de deranjant pentru autoritățile comuniste: „Procese politice, cum e acesta, au o valoare foarte relativă. Ceea ce era socotit ieri ca lucru perfect legal, e socotit azi drept culpă, iar ceea ce azi e culpă, mâine e socotit ca virtute. Comuniștii, osândiți ieri, sunt azi sau martiri sau eroi sau conducători de țară”⁴².

scopurilor lor politice sau la aservirea vieții economice a țării în detrimentul intereselor poporului român”.

⁴⁰ Nichifor Crainic, *op.cit.*, p. 262.

⁴¹ *Ibidem*, p. 267-268.

⁴² *Ibidem*, p. 270.

În vara anului 1948 Nichifor Crainic este încarcerat, așa cum a fost evidențiat, la Aiud, închisoare în care a rămas timp de 14 ani fără a fi judecat.

Însă lupta lui Nichifor Crainic pentru a-și apăra cauza a continuat și după încarcerarea sa la Aiud.

Argumentele lui Nichifor Crainic, prezentate în detaliu, i-au pus în dificultate pe acuzatori, verdictul fiind amânat de mai multe ori datorită acțiunii foarte bine fundamentate din partea celui supus judecății, acțiune respinsă la începutul anului 1949, mai exact pe 15 ianuarie 1949.

Demonstrându-și capacitatea de a nu ceda în fața a ceea ce considera că reprezintă o nedreptate, Nichifor Crainic a întocmit un nou memoriu, datat 2 septembrie 1949, prin care a atacat hotărârea instanței, motivând că „nu a fost judecat în fond”⁴³.

Pe 29 decembrie 1949 cauza s-a rejudecat, fiind din nou respinsă. Anul 1950 a constat într-o nouă atacare de către Nichifor Crainic a hotărârii de respingere a cauzei.

Cum era de așteptat, instanța de judecată a respins din nou cauza sa pe 27 iunie 1950.

Șase ani mai târziu, pe 11 decembrie 1956, cel încarcerat la Aiud a depus o nouă cerere de revizuire, înaintată Tribunalului Capitalei, aceasta fiind declarată nefondată și respinsă, prin urmare, la 1 iulie 1957.

Această din urmă cerere de rejudecare a cauzei sale a avut la bază decretul nr. 421 din 1956 prin care o serie de ziariști au fost grațiați, în cererea respectivă, inculpatul reinterând: „În articolele mele, în studiile și în cărțile mele am combătut rasismul german și am propagat pacifismul fiindcă era singurul mijloc de a ne păstra granițele țării”⁴⁴.

Cererea a fost respinsă de Tribunalul Capitalei, așa cum s-a evidențiat, pe 1 iulie 1957, Nichifor Crainic având dreptul de a face recurs, acesta revenind cu o nouă cerere pe 27 februarie 1958, în care se consemna: „N-am fost, nu sunt și nu pot să fiu legionar. Motivul principal e că eu nu pot admite uciderea ca metodă de luptă politică. E o metodă ce se contrazice cu tot ce am scris și am profesat în viața mea întreagă. [...] Sunt 11 ani de când fac închisoare grea, așteptând minimum de dreptate: acela de a fi judecat după faptele mele!”⁴⁵.

Și această din urmă cerere a fost respinsă de același Tribunal al Capitalei, astfel că Nichifor Crainic a mai cunoscut încă patru ani sistemul concentraționar al regimului totalitar comunist.

A fost eliberat pe 24 aprilie 1962, în conformitate cu prevederile Decretului de grațiere nr. 283/1962, al Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, după 15 ani de temniță, fără nici o explicație și fără a fi repus în drepturi. În cei zece ani cât a mai trăit i s-a solicitat să scrie pentru comunitățile românești

⁴³ Ioan Opreș, *Op.cit.*, p. 161.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 162.

⁴⁵ *Ibidem*.

din exil, colaborând astfel la revista Glasul Patriei, publicație editată pentru a fi difuzată exclusiv în străinătate și care se adresa românilor din exil.

Prezența lui Nichifor Crainic în paginile revistei, în calitate de autor de articole, era considerată de autorități un mijloc de a trezi interesul românilor refugiați în afara țării după 23 august 1944.

La zece ani după eliberare, mai exact în august 1972, Nichifor Crainic a încetat din viață la Mogoșoaia, fiind înmormântat la cimitirul Sfânta Vineri din București. Între preoții care au oficiat slujba de înmormântare s-a aflat și părintele Ioan Sămărgițean, cel care i-a asigurat un ultim adăpost înainte ca Nichifor Crainic, Ion Dobre pe adevăratul nume, să cunoască duritatea universului concentraționar, clădit cu deosebită perseverență după 23 august 1944 de regimul comunist.